

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

BOSZNIA-HERCEGOVINA MAKROGAZDASÁGI JELLEMZŐI, ÜZLETI ÉS BEFEKTETÉSI LEHETŐSÉGEK

Karagics Dusko, külgazdasági attasé

Szarajevó/Székesfehérvár, 2020. november 3.

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Politikai helyzetkép

Főváros:	Szarajevó
Terület:	51.209 km ²
Népesség:	3.531.159 fő
Nemzetiségi megoszlás:	bosnyákok (50,11%), szerbek (30,78%), horvátok (15,43%)
Vallási megoszlás:	iszlám (51%), ortodox (31%), római katolikus (15%)
Hivatalos pénznem:	konvertibilis márka (BAM) – EUR-hoz rögzített árfolyam (1EUR = 1,955830 BAM)
Hivatalos nyelv:	boszniai, horvát és szerb
NATO tagság:	nem
EU tagság:	potenciális tagjelölt

Bosznia-Hercegovina államszerkezete:

- **Bosznia-Hercegovinai Föderáció (FBiH)** 10 kantonnal – bosnyák többséggel és horvát kisebbséggel;
- **Boszniai Szerb Köztársaság (RS)** – túlnyomó szerb többséggel;
- **Brčko Körzet (BD)** – vegyes lakosság;

A két entitás (FBiH, RS), valamint Brčko Körzet saját intézményrendszerrel rendelkező területi és politikai egységek. FBiH 10 kantonját figyelembe véve az országnak 14 kormánya van, az ország nem egységes gazdasági térség.

Államigazgatás:

- Háromtagú államelnökség: **Šefik Džaferović** (bosnyák), **Milorad Dodik** (szerb) és **Željko Komšić** (horvát)
- Miniszterek Tanácsa (állami szintű kormány, 9 miniszter és 1 miniszterelnök), **Zoran Tegeltija** (szerb) miniszterelnök

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

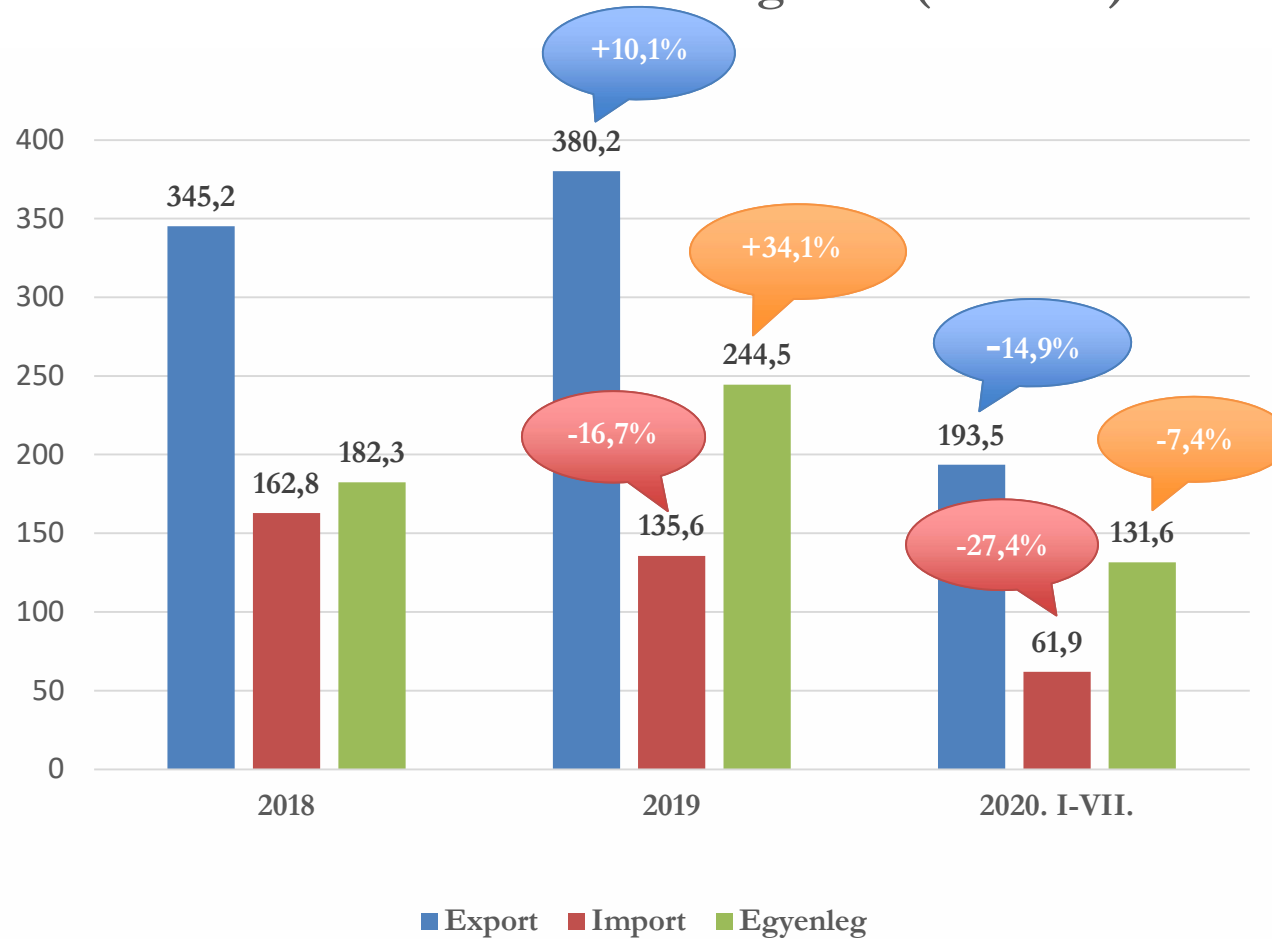
Gazdasági helyzetkép – fontosabb gazdasági mutatók

	2018	2019	2020
GDP értéke (Mrd EUR)	17,10	18,01	8,32 (q1+q2)
GDP változása (%)	3,7	2,6	2,1 (q1) –9,3 (q2)
Egy főre jutó GDP (EUR/fő)	4.891	5.168	n.a.
Infláció (%)	1,4	0,6	–1,0 (IX.)
Export (Mrd EUR)	6,1	5,9	3,9 (IX.) –12,6%
Import (Mrd EUR)	9,9	10,0	6,3 (IX.) –15,8%
Működő tőke import (M EUR)	486,6	357,4	183,1 (VI.)
Munkanélküliségi ráta (%)	18,4	15,7	+4,3% (VI.)
Foglalkoztatottsági ráta (%)	42,1	42,1	–0,5% (VI.)
Bruttó átlagkereset (EUR)	714,8	751,6	752,6 (VIII.)
Nettó átlagkereset (EUR)	463,2	486,2	487,3 (VIII.)

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

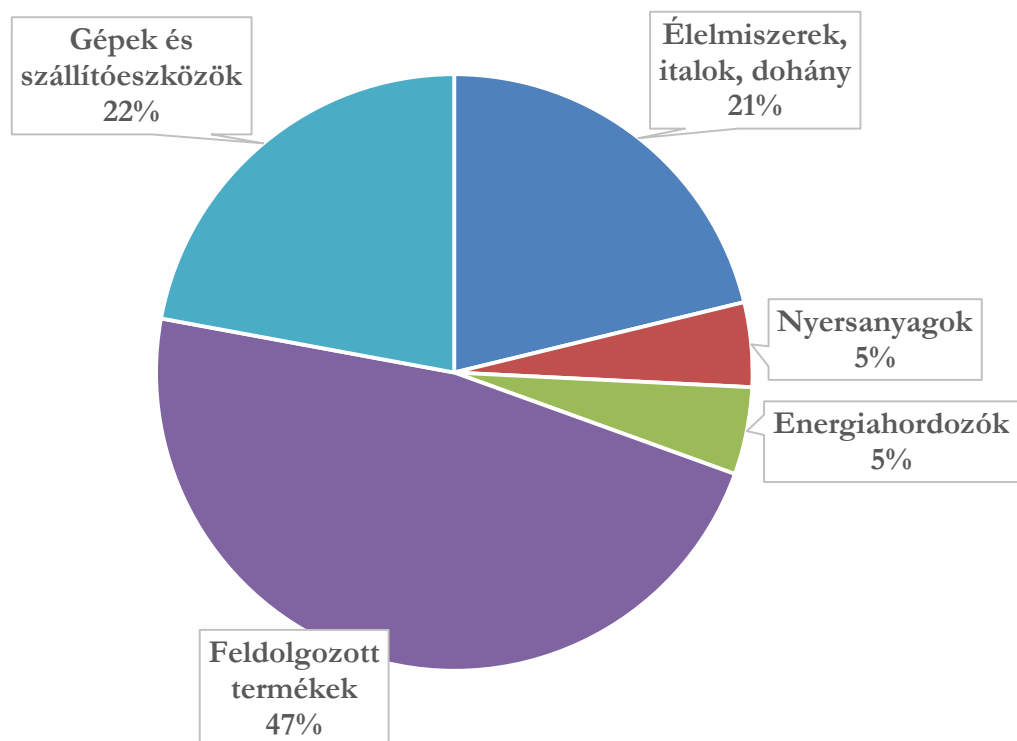
Kétoldalú kereskedelmi forgalom (M EUR)

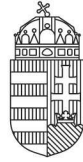

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Magyar export áruszerkezete 2019

2019-ben Magyarország 3 legfőbb export terméke a gabona és gabonakészítmények (teljes kivitelünk 9,5%-a), a gyógyszer, gyógyszerészeti termékek (8,7%), és a híradás-technikai, hangrögzítő és -lejátszó készülékek (6,7%) volt. **Magyarország 3 legfőbb import terméke** a szervesetlen vegyi termékek (teljes behozatalunk 22,5%-a), a lábbeli (12,2%), illetve az egyéb fémtermék (11,6%) volt.

Jogi környezet, bürokrácia

A behozott áruk mennyiségétől függően **kell vámot fizetni**, melynek értéke 0% és 15% között mozog (az EU és BiH közötti külkereskedelmi forgalom túlnyomó része vámmentes).

Bosznia-Hercegovina területén mind a behozott, mind a belföldi termékekre **forgalmi adót (áfa) kell fizetni**, melynek értéke 17%.

Az áruk határon való behozatala során azokat **vámkezelteni kell**. Az eljáráshoz szükséges dokumentumok nem térnek el a más országban megszokottaktól.

Bosznia-Hercegovina föderális államszerkezete bürokratikus akadályokat állít a vállalkozni szándékozók útjába. A vállalatalapításhoz **nincs egységes jogi környezet**: föderális, állami és önkormányzati szinten is születnek vállalatokat érintő intézkedések és jogszabályok. Az állami szabályozás híján nincs központosított cégjegyzék sem. **Ezért minden esetben ajánlatos jogi szakértő segítségét kérni.**

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Adónem	Adókulcs
Áfa	17%
Vállalati nyereségadó	10%
Osztalékadó	5%
Személyi jövedelemadó	10%

Járulékok			
	FBiH	RS	BD
Munkavállaló	Nyugdíjbiztosítási: 17% Egészségbiztosítási: 12,5% Munkanélküliségi: 1,5%	Nyugdíjbiztosítási: 18,5% Egészségbiztosítási: 12% Munkanélküliségi: 0,8% Gyermekvédelmi: 1,7%	Nyugdíjbiztosítási: 17% Egészségbiztosítási: 12% Munkanélküliségi: 1,5%
Munkáltató	Nyugdíjbiztosítási: 6% Egészségbiztosítási: 4% Munkanélküliségi: 0,5%	—	Nyugdíjbiztosítási: 6%

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

A cégalapítás lépései és költségei

Körülményes folyamat: a Világbank Doing Business 2020 listája alapján BiH a 184. helyen áll a vizsgált 190 országból.

FBiH – időtartama: 5 nap

1. Az alapító okirat előkészítése és megfogalmazása (közjegyző) – 300 BAM
2. Az alapító összeg letétbe helyezése – 1000 BAM
3. Regisztráció az illetékes önkormányzati / elsődleges bíróságnál – 450 BAM + 150 BAM
4. Pecsét készítése – 20-50 BAM
5. Számla nyitása egy kereskedelmi banknál – 0 BAM
6. A cég és alkalmazottainak az adóhatóságnál történő nyilvántartásba vétele – 0 BAM
7. Az alapító nyilatkozata a tevékenységek megkezdéséhez szükséges feltételek teljesüléséről – 15 BAM
8. Ügyvédi költségek – 600 BAM

RS – időtartama: 3 nap

1. Az alapító okirat hitelesítése a közjegyzőnél – 3,5
2. Az alapító összeg letétbe helyezése – 1 BAM
3. Kérelem benyújtása (APIFU -Ügynökség felelős a bírósági nyilvántartásért, adó-és statisztikai számért) – 100-200 BAM
4. Pecsét készítése – 20-50 BAM
5. Számla nyitása egy kereskedelmi banknál – 0 BAM
6. Az alkalmazottak adóhivatalnál történő bejelentése – 0 BAM
7. Ügyvédi költségek – 200 BAM

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Társasági formák

Korlátolt felelősségű társaság (d.o.o.)

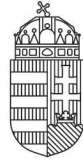
FBiH: Alapító okiraton vagy szerződésen alapuló, egy vagy több hazai / külföldi természetes és / vagy jogi személy között, alaptőkéhez és tevékenységekhez kötött. A korlátolt felelősségű társaság tagjai felelősek a vállalat kötelezettségeiért a részesedésük arányában. A minimális tőkealap 1 000 BAM (kb. 500 euró).

RS: 1-100 hazai / külföldi természetes és / vagy jogi személy alapíthatja. A korlátolt felelősségű társaság befektetője személyesen nem vállal felelősséget a vállalat kötelezettségeiért, de felel a vállalatba befektetett tőke értékének arányában. A minimális tőkealap 1 BAM. (Kb. 0,50 cent)

Részvénytársaság (d.d./a.d.)

FBiH: Egy vagy több belföldi / külföldi természetes vagy jogi személy, részvénytulajdonosokkal létrejött jogi személy. A nyitott társaság olyan jogi személy (bank, biztosító társaság vagy társaság), amelynek minimális tőkéje 4 000 000 BAM (kb. 2 000 000 EUR) és legalább 40 olyan részvényese van, amelyek részvényeit nyilvános ajánlattétel útján bocsátják ki. A zárt vállalat olyan részvénytársaság, amelynek részvényeit korlátozott számú résztvevő adja ki. A minimális tőkealap 50 000 BAM (kb. 25 000 EUR).

RS: Egy vagy több belföldi / külföldi természetes és / vagy jogi személy alapító okiratával létrehozott jogi személy. A nyitott d.d. olyan jogi személy, amelynek részvényei nyilvánosan forgalomban vannak, azaz amelyek részvényeit felkínálják a nyílt piacon történő értékesítésre, és a tőzsdén jegyzik őket. A minimális tőkealap 50 000 BAM (kb. 25 000 EUR). A zárt vállalat egy olyan részvénytársaság, amelynek részvényeit korlátozott számú részvényes osztja meg. A minimális tőkealap 20 000 BAM (kb. 10 000 EUR).

Befektetés-ösztönzés

- BiH kizárólag ún. „soft” befektetésösztönzési támogatásokat biztosít.
- Nincsenek pénzbeli vissza nem térítendő támogatások.
- Vám- és adókedvezmények: A vámpolitika terén a központi kormányzat az illetékes, az adópolitika viszont részben az entitások hatáskörébe tartozik. Ennek következtében a vámkedvezmények BiH egész területén egységesek, míg az adókedvezmények tekintetében vannak eltérések az egyes entitások között.
- Vámszabad területek.

A befektetések ösztönzéséről és kölcsönös védelméről szóló megállapodás (aláírva).

Kettős adóztatás elkerülésére vonatkozó megállapodás (egyeztetés alatt).

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Szabadkereskedelmi megállapodások

Bosznia-Hercegovina tagja a Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodásnak (**CEFTA**), illetve csatlakozási tárgyalásokat folytat a Kereskedelmi Világszervezettel (**WTO**).

Bosznia-Hercegovina szabadkereskedelmi megállapodást írt alá továbbá **Törökországgal**, amely 70 milliós piacához való hozzáférését tesz lehetővé.

Bosznia-Hercegovina és az **EFTA-országok** (Svájc, Norvégia, Izland és Liechtenstein) közötti szabadkereskedelmi megállapodást 2013. június 24-én írták alá, majd 2015-ben Norvégiával.

Stabilizációs és társulási megállapodás

Az EU tagországokkal, így Magyarországgal az árucseré feltételeit az EU és BiH közti kereskedelmi egyezmény – a Stabilizációs és Társulási Megállapodás (SAA) kereskedelemről szóló melléklete – szabályozza. 2017. február 1-jén lépett hatályba az SAA kiegészítő jegyzőkönyve, azóta **az EU és BiH között a kereskedelmi áruforgalom szinte teljes spektruma vámmentesen zajlik**. A Brüsszellel folytatott tárgyalások során Bosznia-Hercegovinának sikerült elérnie, hogy néhány mezőgazdasági/élelmiszeripari (*alapvetően húsipari és tejipari*) behozatali termék esetében fenntarthassa a mennyiségi korlátozások elrendelésének jogát (*kvótarendszert*).

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Kiemelt ágazatok

Mezőgazdaság: BiH Mezőgazdaság Fejlesztési Stratégiája támogatja a piacorientált és versenyképes tevékenységeket és termelést. Ezért a mezőgazdaság fejlesztésének egyik kiemelt célja a külföldi és belföldi tőke nagyobb bevonása a mezőgazdasági termelés korszerűsítésébe. Növénytermesztés, állattenyésztés, korszerű technológiák. Élelmiszeripar: jelentős import, fejlesztések szükségesek.

Faipar: BiH nagy potenciállal rendelkezik, bútorgyártása hosszú múltra tekint vissza.

Környezetvédelem: szennyvíztisztítás, csatornázás, hulladéklerakók;

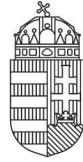
Energetika: elsősorban a megújuló energiaforrások. BiH természeti adottságai révén nagy vízenergia potenciállal rendelkezik. Kis vízerőművek befektetésére nyitott. Tuzlai Hőerőmű 7. blokkjának építése. Horvát-BiH földgáz interkonnektor építése.

Infrastrukturális beruházások: autópálya-építés, erőmű építés;

Fém-és fémfeldolgozóipar: A fém-és elektronikai szektor közvetlen és közvetett hatást gyakorol a gazdaság egészére. Az egyik legfontosabb exportágazat.

Turizmus: Az idegenforgalmi ágazatban rejlő lehetőségek csak részben kiaknázottak. Az ország adottságait tekintve a gazdaság egyik vezető ágává válhat. Az idegenforgalmi ágazatban jelentős befektetési lehetőségek vannak: szálláshelyek építése, téli turizmus fejlesztése, egészségturizmus, rafting és egyéb extrém turizmus.

Negatív hatások: fejletlen infrastruktúra, bürokratikus akadályok (pl. építési engedélyek beszerzése – a Világbank Doing Business 2020 listája alapján a 173. helyen áll a vizsgált 190 országból).

Piaci megjelenés lehetséges formái

- Nyugat-Balkán Beruházási Támogatás (HEPA)
- Külpiaci Növekedési Támogatás (HEPA)
- Nemzeti Exportvédelmi Program (HEPA)
- Nyugat-Balkáni Zöld Központ Nonprofit Kft. (<https://www.wbgc.hu/>)
- Kiállításokon, eseményeken való részvétel (pl. Mostari Nemzetközi Vásár)
- HEPA Nyugat-balkáni Iroda (<http://www.hepabalkan.com/>)
- Magyarország Szarajevói Nagykövetsége
- BiH Külkereskedelmi Kamara (<http://www.komorabih.ba/>) – állami szint
- BiH Föderáció Gazdasági Kamara (<http://www.kfbih.com/>)
- RS Gazdasági Kamara (<https://komorars.ba/>)
- FIPA – BiH Befektetésösztönzési Ügynökség (<http://www.fipa.gov.ba/>)

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

KARAGICS DUSKO

KÜLGAZDASÁGI ATTASÉ

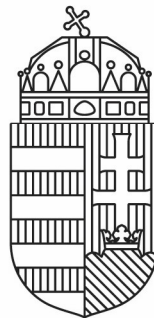
MAGYARORSZÁG NAGYKÖVETSÉGE,
SZARAJEVÓ

71000 SZARAJEVÓ, SPLITSKA 2., BOSZNIA-
HERCEGOVINA

TEL: +387 33 205-302, 216-512

E-MAIL: dkaragics@mfa.gov.hu

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Észak-Macedón Köztársaság

Főváros: Szkopje

Terület: 25.713 km²

Népesség: 2,1 millió fő

Hivatalos pénznem: macedón dénár (MKD)

Hivatalos nyelv: macedón, albán

Készítette:

Szél Ervin

Külgazdasági Attasé

2020

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Fontosabb gazdasági mutatók

Mutató megnevezése	Mértékegység	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
GDP értéke (folyó áron)	Mrd EUR	8,15	8,562	9,072	9,657	10,014	10,744	11,209
GDP változása (reál)	%	2,9	3,6	3,9	2,8	0,2	2,9	3,2
Egy főre jutó GDP folyó áron	EUR/fő	3 948	4 141	4 382	4 659	4 827	5 175	5 398
Infláció (HICP)	%	2,8	-0,3	-0,3	-0,2	1,4	1,5	0,8
Munkanélküliségi ráta	%	29	28	26,1	23,7	22,4	20,7	17,3
Export értéke	Mrd EUR	3,235	3,747	4,088	4,390	5,019	5,861	6,422
Import értéke	Mrd EUR	4,983	5,505	5,801	6,177	6,835	7,672	8,436
Befektetett FDI állomány	Mrd EUR	0,252	0,205	0,217	0,338	0,182	0,624	0,399

Forrás: Észak-Macedónia Pénzünyminisztériuma

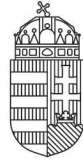
KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Gazdasági és politikai helyzetkép

A néhány éve óta tartó belpolitikai válság megoldódni látszik. A kormány lezárta a Görögországgal több mint két évtizede tartó névvitát. Az ország új neve Észak-Macedónia lett. A Preszpa-i Megállapodás aláírása után az ország NATO integrációja realitássá vált. 2020. március 27-én Észak-Macedónia hivatalosan is **a NATO 30 tagállama** lett. Az ország EU integrációs törekvései is jó úton járnak. A tagországok záros időn belül döntenek, hogy az ország mikor kezdheti meg a csatlakozási tárgyalásokat.

Az észak-macedón kormány nagy hangsúlyt fektet a gazdaság fejlesztésére. A külföldi befektetők vonzásán kívül a hazai KKV szektor megerősítése, támogatása kiemelt cél. **Az infrastruktúra fejlesztésen kívül előtérbe kerülhetnek majd a környezetvédelmi és vízgazdálkodási beruházások.** A projektek kiírását és megvalósulását nagyban nehezíti az önkormányzatok nehéz pénzügyi helyzete. A kormány már keresi a megoldást a problémára.

Észak-Macedónia hagyományosan aktív kereskedelmi kapcsolatokat ápol a régió országaival. Az ország legfontosabb külkereskedelmi partnere Németország. **Magyarország jelenleg a 9. legnagyobb külkereskedelmi partnere Macedóniának.**

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Gazdasági kilátások

Az észak-macedóniai pénzügyminisztérium a 2020 évre vonatkozó makrogazdasági előrejelzései: GDP -4,4%, költségvetési hiány -8,5%, infláció 1%, államadósság mértéke 61%, munkanélküliségi ráta 16,6%; A nemzetközi hitelminősítési besorolás: a S&P: BB-, a Fitch: BB+

Az elhúzódó belpolitikai válság után, 2018-tól kezdődően Észak-Macedónia gazdasága újra növekedési pályára állt. A koronavírus leginkább **a vendéglátó és szolgáltató ipart, a kereskedelmet, a szállítmányozást érintette**. 2021-től várhatóan a gazdasági növekedés ismét 3%-4% körül alakul majd

A kormányzati fókusz illetve a feltételezett jövőbeli húzóágazatok lehetnek az : infrastruktúra, környezetvédelem, vízgazdálkodás, ICT, Mezőgazdaság

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Kereskedelmi kapcsolatok

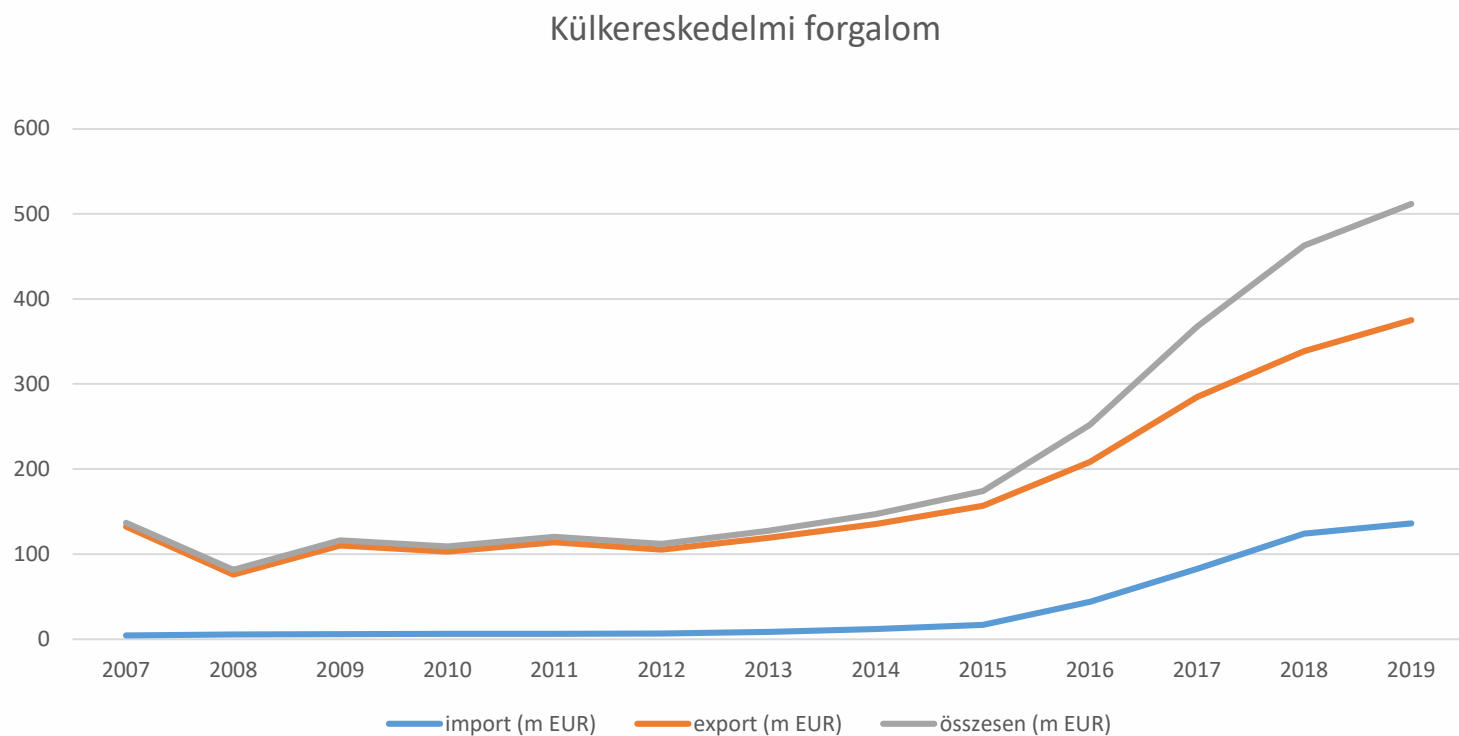
Magyarország számára Észak-Macedónia a befektetések és a kereskedelem terén a dél-kelet európai régió egyik fontos, folyamatosan bővülő piaca, amelyre továbbra is ígéretes partnerként tekintünk. Az országgal hazánk hagyományosan jó kapcsolatokat ápol: Magyarország kiemelten támogatja Észak-Macedónia EU és NATO csatlakozási törekvéseit. A magyar kormány hathatós segítséget nyújt a migrációs válság kezelésében is: A technikai eszközökön kívül, a két ország belügyminiszterei által 2015 novemberében kötött megállapodás értelmében, 2016 februárjától a Magyar Rendőrség mintegy 30 fős kontingense segítséget nyújt a macedón kollégáknak a déli határszakasz ellenőrzésében.

2011-ben Gazdasági Együttműködési Megállapodást kötöttünk Észak-Macedóniával, amely időközben hatályba lépett. 2013. február 19-20. között Budapesten került megrendezésre a magyar-észak-macedón Kormányközi Gazdasági Vegyes Bizottság alakuló ülése. Az eddig megtartott három ülés során mintegy 20 kétoldalú gazdasági megállapodás lett aláírva.

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Külkereskedelmi forgalom alakulása

Forrás: KSH

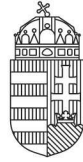

Kereskedelmi kapcsolatok

A kétoldalú külkereskedelmi forgalom összetétele 2018-ban és 2019-ben (EUR):

Termék (SITC 1-2.poz. szerint)	2018. január - december		2019. január - december	
	Import	Export	Import	Export
Mindösszesen Termék (SITC 1-2.poz. szerint)	124 112 468	338 232 630	136 301 201	375 331 776
Élelmiszerek, italok, dohány	10 419 918	8 045 416	9 843 857	11 668 900
Nyersanyagok	2 756 489	1 022 679	3 416 669	1 189 890
Energiahordozók	189	1 705 920	20 073	2 088 303
Feldolgozott termékek	50 765 932	183 212 631	49 288 648	186 153 095
Gépek és szállítóeszközök	60 169 940	144 245 984	73 731 954	174 231 588

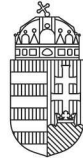
A két ország közötti külkereskedelmi forgalom dinamikusan fejlődik. Szerkezetében dominálnak a gépek és szállítóeszközöt illetve feldolgozott termékek

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Befektetési kapcsolatok

Legnagyobb magyarországi befektetők és tevékenységük: Magyar részről az elmúlt két évtizedben egy jelentős befektetés valósult meg: a Magyar Telekom 2001-es investíciója, amelyet azonban eddig nem követtek hasonlóan jelentős lépések. Bár volt példa több kisebb befektetésre, amelyek élén a Fornetti 2009. évi egymillió eurós üzemalapítása áll, a magyar befektetések jelentős részét ma is a tíz évvel ezelőtti távközlési üzlet teszi ki. A Magyar Nemzeti Bank adatai szerint a magyarországi macedón befektetések mértéke elhanyagolható. Leginkább a külföldi cégek Észak-Macedóniába történő befektetése a jellemző.

Néhány gyakorlati tudnivaló

Üzleti környezetre vonatkozó gyakorlati tudnivalók: Az észak-macedóniai üzletemberek általában beszélnek angolul, a középkorúak pedig a délszláv nyelvek bármelyikét is. Délies mentalitásuknak köszönhetően vendégszeretők, barátkozók, nyitottak. A tárgyalások hosszadalmasok, gyakran kötik össze az étkezésekkel. tárgyaláskor tabu témának számít a balkáni háború, az etnikai, vallási különbségek. Észak-Macedóniában a személyes kapcsolatok nagyon fontosak. Az ajándékozás elfogadott szokás.

Beviteli szabályozás sajátosságai, különleges előírások, piacra lépési nehézségek: Az észak-macedón Vámhivatal honlapján <http://www.customs.gov.mk/index.php/en/> minden tájékoztatás elérhető angol nyelven is. Az ország EU perspektívái mentén egyre inkább összhangba kerül az EU-s normákkal, szabályozásokkal. További kérdések esetén érdemes egy jó kapcsolati rendszerrel és nagy tapasztalattal rendelkező szállítmányozási cég véleményét kikérni.

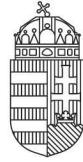

További lényegesebb információ

Bankrendszer, ajánlott fizetési módok (nemfizetési kockázat szintje), árfolyamkockázat: A MKD azaz Macedón Dénár árfolyama egy ideje változatlan. Ennek fő oka, hogy a Macedón Nemzeti Bank kötött árfolyamot alkalmaz a EUR-ral szemben. A külkereskedelmi ügylet lebonyolítása során általában készpénz vagy átutalás a jellemző. Nem ritka a két-három hónapos fizetési halasztást kérnek a megrendeléskor, éppen ezért a szerződés megkötésekor pontosan definiálni a részleteket..

Egyéb üzleti kockázati faktorok a célországban: Észak-Macedóniában nincs kötelező kamarai tagság. A cégekről a kamarák Gazdasági Kamara és a Kamarai Szövetség de leginkább a Cégbíróság <http://www.crm.com.mk/DS/> adhat felvilágosítást:

Közbeszerzési rendszer, részvételi lehetőségek közbeszerzésekben, pályázatokban: Észak-Macedóniában a közbeszerzések <https://www.e-nabavki.gov.mk/PublicAccess/Home.aspx#/home> nagy része az előzetesen leadott dokumentumok illetve pályázati anyagok megfelelése esetén, elektronikus aukcióval zárul. Ez az ún. negative biding rendszerben zajlik, azaz a legalacsonyabb árajánlatot tevő nyer.

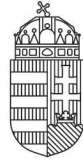

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Piacra lépés

Cégalapítás viszonylag gyorsan történik a cégbejegyzés pár nap alatt megtörténik. A cégalapításhoz, melyek közül a leggyakoribb forma a Kft (d.o.o.) illetve a Rt. (A.D.), mindenképpen javasolt ügyvédi szolgáltatás igénybe vétele. Az adózás tekintetében számos információt megtalálhatunk a www.ujp.mk honlapon. A befektetési és adózási kedvezményekről és az esetleg befektetésekhez igénybe vehető munkaerő támogatásokról, pályázati forrásokról részletes információt a macedón Befektetési Ügynökség ad: www.investinmacedonia.com ad.

Kapcsolatfelvétel, partnerkeresés javasolt módja: A kapcsolatfelvételhez mindenképpen javasoljuk a nagykövetség illetve szakmai szervezetek (kamarák) bevonását. Az észak-macedóniai kiállítások és vásárok is kiváló lehetőséget nyújtanak üzleti kapcsolatfelvételhez. A személyes kapcsolatfelvétel, kapcsolattartás kiemelt jelentőségű.

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Piacra lépés

Veszélyek, piacra lépési nehézségek: Az angol nyelvet az üzletemberek nagy többsége jól beszéli. Nagyon fontos előny lehet a helyi (macedón) és regionális (szerb, horvát, montenegrói, bolgár) nyelvek ismerete, a kulturális és üzleti szokások. Észak-Macedónia viszonylag kis ország. **A piac nagyságának megfelelően viszonylag zárt piacról beszélünk ezért a személyes kapcsolatrendszer, annak folyamatos ápolása nagy előny.** Az üzleti tevékenység során célszerű **jó helyismerettel és szakmai kapcsolatrendszerrel rendelkező, helyi szakemberek vagy partnercég** segítségét is bevonni.

Adókönyezet: A jelenlegi adó reformok bevezetésével, Észak-Macedónia az egyik legvonzóbb adócsomagot alkotta meg Európában. Nyereségadó 10%; Személyi jövedelemadó 10%; Általános Forgalmi Adó 18% általános adó 5% preferenciált adó; Ingatlan adó 0.1%-0.2%; Örökösödési és Ajándékozási adó 2-3% vagy 4-5%; Ingatlanok és Jogok értékesítési adója 2-4%. További kérdések esetén érdemes az adóhivatalhoz <http://ujp.gov.mk/en> vagy a Befektetési ügynökséghez fordulni <http://www.investinmacedonia.com/>

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Piacra lépés

Fizetési módokat, és javasolt értékesítési csatornák: A külkereskedelmi ügylet lebonyolítása során általában készpénz vagy átutalás a jellemző. A nagyobb importőrök rendszerint rövid lejáratú, azaz két-három hónapos fizetési halasztást kérnek a megrendeléskor, éppen ezért a szerződés megkötésekor pontosan definiálni kell az átutalási napok számát és lehetőség szerint fizetési garanciát kérjünk.

Szállítási lehetőségek és feltételei: Észak-Macedóniában a leggyakrabban alkalmazott szállítási mód a közúti, illetve a vasúti szállítás. A magyar exportőröknek javasolt nagyobb helyi vagy helyi tapasztalatokkal rendelkező magyar szállítmányozó cég kiválasztása. Ha címkézni kell az árut, akkor a címkén fel kell tüntetni a termék nevét, a gyártó, vagy az importőr teljes címét, nettó súlyt/mennyiséget, összetevőket, tárolás módját, és vásárlói figyelmeztetéseket. Technikailag bonyolultabb termékeknél a használati utasítást, a gyártói figyelmeztetést, az engedélyszámokat, a garancia adatait, a jótállás időtartamát, és más fontos adatokat is mellékelni kell. A címkét, és egyéb információkat a vámkezelés előtt, macedón nyelven kell feltüntetni, illetve mellékelni.

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Együttműködési lehetőségek

Vízgazdálkodás

Szennyvíz és
hulladékkezelési
technológiák

Alternatív és megújuló
energia

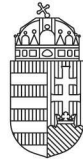
Mezőgazdasági és
élelmiszer feldolgozó
technológiák

ICT

Gyógyszerek,
gyógyászati
berendezések

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Kiemelt ágazatok

Johnson Matthey (UK), Mobilkom Austria (Austria),
EVN (Austria), Deutsche Telecom (Germany), Kromberg & Schubert
(Germany), Dräxlmaier Group (Germany), Van Hool (Belgium),
Societe Generale (France), Johnson Controls (USA), KEMET
Corporation (USA), Hellenic Bottling Company S.A. (Greece),
QBE Insurance Group Limited (United Kingdom), Mittal Steel
(Netherlands), Duferco (Switzerland), Titan Group (Greece),
Marquardt (Germany), Coficab (Tunis), Mensan
Otomotiv (Turkey), Endava (UK), Apple Land (Dubai),
Anthura (Netherlands), ODW-Elektrik (Germany), Key
Safety System (USA), Amphenol (USA), KPME (Ukraine), Vitek
(Italy), Prodis (Russia), Grishko (Russia), VPTEX
(Netherlands), Accomplast (Germany), Technical
Textiles (Germany), Delphi (USA), Arc Automotive
(China), Gentherm (USA), Adient Automotive (USA), Lear
Corporation (USA), Van Hool (Belgium).)

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Elérhetőségek

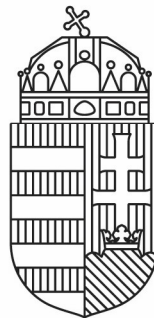
Szél Ervin

Cím: 1000 Skopje, Ul. Mirka Ginova br. 27.

Email: ESzel [kukac] mfa.gov.hu

Hivatali telefonszám: 00 38 9 2309 2066

Mobil telefonszám: +389 72 255 743

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Montenegró

országinformáció

Készítette:
Radácsi Milán, KGA
2020. november 3.

Fontosabb gazdasági mutatók

Mutató megnevezése	Mértékegység	2015	2016	2017	2018	2019
GDP értéke (folyó áron)	Mrd EUR	3,655	3,954	4,299	4,663	4,951
GDP változása (reál)	%	3,4	2,9	4,7	5,1	4,1
Egy főre jutó GDP folyó áron	EUR/fő	5872	6354	6908	7495	7959
Infláció (HICP)	%	1,4	0,1	2,8	2,9	1,2
Munkanélküliségi ráta	%	17,2	21,3	22,1	17,8	16,2
Export értéke	Mrd EUR	0,317	0,326	0,372	0,400	0,416
Import értéke	Mrd EUR	1,842	2,062	2,304	2,553	2,601
Kihelyezett FDI állomány	Mrd EUR	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Befektetett FDI állomány	Mrd EUR	0,757	0,687	0,659	0,858	0,778

Forrás: Montenegrói Statisztikai Hivatal, Montenegrói Központi Bank

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Gazdasági és politikai helyzetkép I.

Államforma	parlamentáris demokrácia
Főváros	Podgorica
Népesség	622.028 fő (2019)
Terület	1.812 km ²
Nemzetiségi megoszlás	montenegróiak (44,98%), szerbek (28,73%), bosnyákok (8,65%), albánok (4,91%), egyéb (horvát, roma stb.)
Vallási megoszlás	ortodox (74,24%), muzulmán (17,74%), katolikus (3,54%)
Hivatalos nyelv	montenegrói
Hivatalos pénznem	euró (EUR)
Jelentősebb városok	Podgorica (189.260 fő), Nikšić (69.203 fő), Bar (44.028 fő), Bijelo Polje (42.191 fő), Herceg Novi (30.597 fő)

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Gazdasági és politikai helyzetkép II.

Államfő	Milo Đukanović (Szocialisták Demokratikus Pártja - DPS)
Kormányfő	Duško Marković (DPS) - Zdravko Krivokapić (jelölt)
Kormány összetétele	Kormányalakítás folyamatban
Parlamenti választások	2020. augusztus 30.
Következő elnökválasztás	2023. tavasz
Tagság nemzetközi szervezetekben	NATO (2017), CEFTA (2006), WTO (2012)
Szabadkereskedelmi megállapodások	CEFTA (Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Albánia, Macedónia, Moldova és Koszovó), EFTA (Izland, Liechtenstein, Norvégia és Svájc), Oroszország, Ukrajna, Törökország.

Kilátások

- **GDP**: A Világbank (WB) és a Nemzetközi Valutaalap (IMF) előrejelzése szerint is a GDP 2020-ban várhatóan 12 százalékkal esik vissza, míg 2021-ben 5,5, 2025-ben 3,0 százalékos bővülés várható.
- **Államadósság**: az ország államadóssága 2019 végén a GDP 77,2%-át tette ki. Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) előrejelzése szerint 2020 év végére elérheti a GDP 90%-át is.
- **Költségvetés hiány**: A szigorodó fiskális politika következtében 2019-ben csökkent az államháztartási hiány (a 2019-ben mért 3,8-ról 2,98 százalékra), ezáltal sikerült elérni az előzetesen kitűzött 3 százalék alatti hiánycélt. Az idei évben a hiánycél tarthatatlanná válik.
- **Munkanélküliség**: a koronavírus-járvány hatására a munkanélküliségi ráta folyamatosan emelkedik, 2020 szeptemberében 18,7% volt;
- **Átlagos fogyasztói árak**: 2018-ban 2,9%, 2019-ben 1,2 %-kal növekedtek, míg a Világbank előrejelzése szerint 2020-ra 1,6%, 2021-re 1,8% lehet. Minimálbér nettó 222 EUR. Nettó átlagbér 2020. 09 – 524 EUR (br. 783 EUR)
- **Kormányzati ágazati prioritások**: infrastruktúra-fejlesztés, energetikai fenntarthatóság megteremtése, mezőgazdaság, élelmiszeripar, környezetvédelem, turizmus;
- **Piacra jutási nehézségek**: logisztikai kihívások (távolság, visszáru megtalálása), egyes áruféleségre vonatkozó kínálatot nagymértékben az idegenforgalmi szezon határozza meg, meghatározó regionális versenytársak (pl. Horvátország, Szerbia), kormányalakítási folyamatok.

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Adórendszer	
Adónem	Adó mértéke
Áfa	21% / 7% / 0%
Vállalati nyereségadó	9%
Osztalékadó	15%
Személyi jövedelemadó	9% (nettó 720 EUR alatt) 11% (nettó 720 EUR felett)
Ingatlanadó	0,1-1%*
Járulékok	Munkáltató által fizetendő járulék: 9,8% Munkavállaló által fizetendő járulék: 24,0% Nyugdíjbiztosítási járulék: 20,5% Egészségbiztosítási járulék: 12,3% Munkanélküliségi járulék: 1,0%

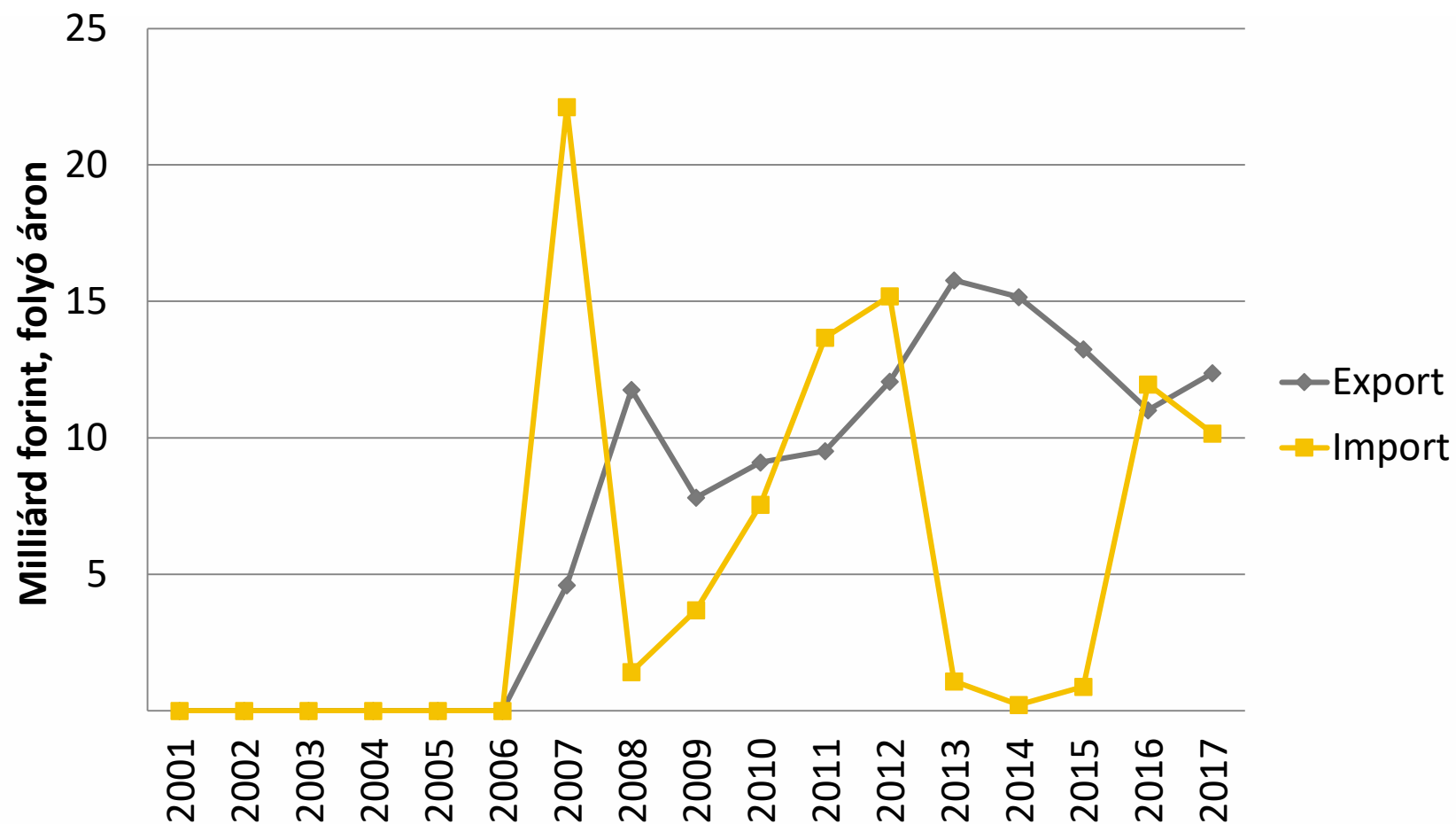
Forrás: Montenegrói Befektetési Ügynökség

*bizonyos turisztikai területek esetében az ingatlanadó elérheti az 5,5%-ot

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Kereskedelmi forgalom

Forrás: KSH

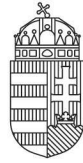
KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Kereskedelmi kapcsolatok I.

Kétoldalú áruforgalom 2019-ben (EUR)		
	Export	Import
Élelmiszerek, italok, dohány	6.896.105	18.668
Nyersanyagok	213.560	n.a.
Energiahordozók	55.471	n.a.
Feldolgozott termékek	41.809.052	53.259.098
Gépek és szállítóeszközök	15.599.597	100.011
Mindösszesen	64.573.785	53.377.777

2019-ben Magyarország 3 legfőbb export terméke a gyógyszer, gyógyszerészeti termék, a híradás-technikai, hangrögzítő és -lejátszó készülék, a harmadik helyen holtversenyben a közúti jármű, valamint a hús és húskészítmények voltak. **2019-ben Magyarország 3 legfőbb import terméke** a színesfém, azon belül is a megmunkálatlan alumínium (*a teljes behozatalunk 99,5%-a*), a vas és acél, valamint a híradás-technikai, hangrögzítő és -lejátszó készülék volt.

Forrás: KSH

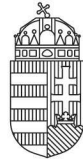
Kereskedelmi kapcsolatok II.

- **Gazdaságdiplomáciai kapcsolatrendszerünk:** Magyar-Montenegrói Gazdasági Vegyes Bizottság, amelynek 4. ülésére 2015. március 30-31-én, Budapesten került sor, margóján üzleti fórum megrendezésével.
- **Piaci, gazdasági információs források/partnerkeresés:** *Magyarország Podgoricai Nagykövetsége* (mission.pdg@mfa.gov.hu), *Montenegrói Gazdasági Kamara* (<http://www.privrednakomora.me/>), *Montenegrói Befektetési Ügynökség* (<http://www.mia.gov.me/naslovna>), *Montenegrói Üzleti Szövetség* (<http://www.visit-mba.me/>). A Montenegróba belépő termékeket vagy maga az exportőr, az általa létrehozott helyi cégen, ill. képvisleti irodán, vagy montenegrói partnerén, illetve annak képvisleti hálózatán keresztül juttathatja el a végfelhasználóhoz. Az eladás, értékesítés gyakorlata megegyezik a Magyarországon ismert technikákkal.
- **Vásárok/kiállítások:** Montenegró legjelentősebb vásárközpontja *Budvában* található (www.adriafair.co.me/), hivatalos magyarországi képviselője a *Mac-Line Kft.*, melynek honlapján elérhető a kiállítások éves programja (www.macline.hu). A magyar cégek elsősorban a márciusban megrendezésre kerülő Élelmiszeripari Vásár, és a szeptemberi Építőipari Vásár iránt érdeklődnek.
- **Üzleti kultúra:** Az európai kultúrkörhöz tartozó Montenegróban a magyarországgal alapvetően megegyező szokások jellemzik a mindennapi kommunikációt. Az üdvözlés általában kézfogással történik, azonban közeli jóbarátok gyakran megölelik és arcon is csókolják egymást. Montenegróban az idegen nyelv ismerete nem tekinthető általánosnak, azonban az idegenforgalom szempontjából frekvenciált helyeken rendszerint beszélnek angolul. Az üzleti találkozók és tárgyalások leggyakoribb helyszínei a kávézók és éttermek, a megbeszélések általában a hazainál hosszabbak, sokszor étkezéssel is összekötik őket.

Kereskedelmi kapcsolatok III.

- **Bankrendszer, ajánlott fizetési módok:** Montenegróban 15 bank működik (<https://www.cbcbg.me/>), melyek közül az OTP Csoportba tartozó CKB (www.ckb.me) a legnagyobb. A hivatalos fizetőeszköz az *euró*. A külkereskedelmi ügylet lebonyolítása során általában az átutalás, esetleg a készpénz a jellemző. A nagyobb importőrök rendszerint *rövid lejáratú*, azaz két-három hónapos *fizetési határidőt* kérnek a rendeléskor. Az áruvásárlási szerződések megkötésekor ezért pontosan meg kell határozni az átutalási időpontokat.
- **Exportügyletek finanszírozása:** A Magyar Export-Import Bank Zrt. (EXIMBANK) és a Magyar Exporthitel Biztosító Zrt. (MEHIB) hatékony finanszírozási és biztosítási konstrukciókat nyújt a magyar exportőröknek, melyekről részletes információ honlapjukon található.
- **Váminformációk:** Montenegró esetében nincsenek érvényben aránytalanul szigorú vagy diszkriminatív piacra jutási vagy kereskedelmi akadályok. Montenegró és az EU tagállamok közötti külkereskedelmi forgalom döntő része liberalizált, azonban továbbra is vannak termékek, melyekre vámok vannak érvényben (az aktuális információk megtalálhatók a *Montenegrói Vámhivatal* honlapján (www.upravacarina.gov.me)).
- **Üzleti partnerek ellenőrzése:** online cégjegyzék (www.pretraga.crps.me)
- **Közbeszerzés:** Montenegrói Közbeszerzési Ügynökség (<http://portal.ujn.gov.me/delta2015/login.jsp>)
- **Szállítmányozás:** Magyarország és Montenegró között a szállítmányozás elsősorban *közúton* bonyolódik, azonban lehetséges a vasúti szállítás is a *Belgrád-Bar vasútvonalon* keresztül. Nincsenek érvényben különleges szállítmányozási előírások. A rendelés és a pénzügyi teljesítés előtt minden esetben meg kell állapodni (1) a *fuvarparitásról*, (2) a *fizetés módjáról* és (3) a *fizetési garanciáról*.

Befektetési kapcsolatok

- **FDI:** a Montenegrói Központi Bank (CBCG) hivatalos adatai szerint Magyarországról eddig (2015-2019. XII. hó) összesen 156,6 millió FDI érkezett Montenegroba, amellyel hazánk az egyik legfontosabb külföldi befektetőnek számít. A legjelentősebb magyar beruházók az *OTP Csoport*, amely 2006-ban vásárolta meg a Montenegrói Kereskedelmi Bankot (CKB), illetve a *Hunguest Hotels*, amely 2004-ben vásárolt Herceg Noviban két, korábban állami tulajdonban lévő szállodát privatizációs eljárás keretében. A CKB 2019 júliusában megvásárolta a Société Générale Montenegro 90,55 százalékos részvénycsomagját, azáltal a CKB piaci részesedése jelenleg meghaladja a 30 százalékot;
- **Befektetés-ösztönzési támogatás:** Montenegroban számos befektetés-ösztönzési támogatás (pl. adó- és vámkedvezmények) áll a külföldi beruházók rendelkezésére, melyekről részletes tájékoztatás található a *Montenegrói Befektetési Ügynökség* honlapján (<http://www.mia.gov.me/naslovna>);
- **Cégalapítás:** a leggyakrabban alkalmazott vállalkozási forma a *kft. (d.o.o.)*, melynek alapítója lehet magán vagy jogi személy, belföldi vagy külföldi állampolgár egyaránt (a külföldiekre a belföldiekkel megegyező előírások vonatkoznak). Lehetőség van egyablakos regisztrációra a *Központi Céggjegyzéknél* (www.crps.me). Amire szükség van: (1) személyi igazolvány vagy útlevelel fényképe, (2) 10 EUR illeték (adóhatóság), (3) 12 EUR illeték (Hivatalos Közlönyben való megjelenés) és (4) regisztrációs űrlap kitöltése. Magyarország és Montenegro között érvényben vannak a *beruházások ösztönzéséről és kölcsönös védelméről*, illetve a *kettős adóztatás elkerüléséről* szóló megállapodások.

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Együttműködési lehetőségek

Vízgazdálkodás

ICT

Szennyvíz és
hulladékkezelési
technológiák

Gáz- és olajipari
berendezések

Alternatív és megújuló
energia

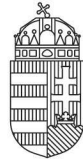
R & D, tudás és
technológia transzfer

Mezőgazdasági és
élelmiszer feldolgozó
technológiák

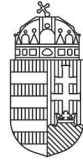

Gyógyszerek, gyógyászati
berendezések

Kiemelt ágazatok I.

- **Idegenforgalom:** Montenegró GDP-jének több mint 25%-át a turizmus adja (az országba évente kb. 2 millió külföldi vendég érkezik), ezért a magyar cégeknek is potenciális lehetőséget jelenthetnek mindazok a feldolgozóipari és szolgáltató ágazatok, melyek iránt a *HoReCa szektor* részéről igény mutatkozik.
- **Idegenforgalmi infrastruktúra:** Montenegró stratégiai célja, hogy további 4* és 5*-os szállodák épüljenek az országban, ami komoly igényt generálhat számos ágazat számára. (pl. építőipar, bútoripar, tervezőmérnöki szolgáltatás stb.) és termék iránt (pl. bútorok, gépek és berendezések, uszodai és wellness megoldások, légkondicionáló berendezések stb.).
- **Húsipar:** Montenegróban gyakorlatilag nem létezik ipari méretű sertésenyésztés, ezért az ország importból fedezi *sertéshús* szükségleteit (a legfőbb külkereskedelmi partnerországok ezen a téren: Spanyolország, Hollandia és Németország). Az országban viszont számos húsfeldolgozó üzem működik, melyekben túlnyomórészt hagyományos montenegrói húskészítményeket állítanak elő.
- **Tejipar:** Montenegróban hagyományosan népszerűek a különböző *tejtermékek* (tej, sajt, joghurt stb.), azonban az ország csak korlátozott gyártókapacitással rendelkezik ezen a téren (az import legnagyobb jelenleg része Szerbiából, Horvátországból és Szlovéniából érkezik Montenegróba).
- **Bio és egészséges élelmiszerek:** a nemzetközi trendekhez igazodva Montenegróban is egyre népszerűbbek a biotermékek és egészséges élelmiszerek, azonban a hazai termelés még nem készült fel az igények kielégítésére.

Kiemelt ágazatok II.

- **Energetika:** Montenegró stratégiai célja, hogy a nyugat-balkáni régió energetikai elosztóközpontja legyen, aminek érdekében több projekt megvalósítása van folyamatban vagy előkészítés alatt: (1) Montenegrót Olaszországgal összekötő tenger alatti villamos kábel, (2) Jón-Adria gázvezeték (IAP). Az energiatermelésben Montenegró komoly szerepet szán a *kis vízerőműveknek*. Az energetikai stratégia szerint 2030-ig összesen 132 MW beépített kapacitású kis vízerőmű épülne.
- **Szennyvíztisztítás:** a közeljövőben több montenegrói településen (pl. Podgorica, Danilovgrad, Cetinje, Bar, Ulcinj) is várható *szennyvíztisztító berendezés* létesítése. Az utóbbi időszakban épített szennyvíztisztító üzemekben (Budva, Tivat, Herceg Novi, Nikšić) keletkező *szennyvíziszap kezelésre* pedig még nem született átfogó megoldás. Podgorica az idei évben 50 millió euró közbeszerzést tervez kiírni a város szennyvíztisztító üzemének kivitelezésére, a projekt keretében gyűjtőcsatorna és szennyvíziszap-égető is épülne.
- **Hulladékgazdálkodás:** Montenegrónak az EU csatlakozási feltételek teljesítéséhez kapcsolódóan komoly eredményeket kell felmutatnia a *hulladékgazdálkodás* terén (2020-ig a kommunális hulladék 50%-át, 2030-ig 65%-át újra kell hasznosítani).
- **Környezeti kármentesítés:** Montenegró a Világbank által biztosított 50 millió eurós kedvezményes hitelkeretből 5 helyszínen (ún. hotspoton) tervez *kármentesítési projekteket* végrehajtani. Minden esetben ipari szennyeződések rekultivációjáról van szó. A projektekre vonatkozó fontosabb információk a következő honlapon találhatóak meg (angol nyelven is): <http://rio.org.me>.

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTERIUM

Elérhetőségek

MAGYARORSZÁG NAGYKÖVETSÉGE, PODGORICA

Radácsi Milán, külgazdasági attasé

81000 Podgorica, Kralja Nikole 104., Montenegró

E-mail: MRadacsi@mfa.gov.hu

Tel: +382 20 602 880; +382 20 602 910